

Bíróság elé állítás mint az állami büntetőhatalom azonnali érvényesítése

I. BEVEZETÉS

Alapvető tétel a büntetőjogban, hogy a büntetési célokat, így különösen a generális és a speciális prevenciót az szolgálja a leghatékonyabban, ha a bűn elkövetését minél rövidebb időn belül követi a büntetés. Ezt kívánja meg a megelőzés követelménye, amely nem csupán a jogalkotókban és jogalkalmazókban jelentkező igény, de a társadalom „laikus” tagjaiban is felmerül ennek a szükségessége. A joghátrány hatása akkor kedvező, ha az abban kifejeződő erkölcsi megítélés a társadalom tagjaiban a pozitív értékrend megszilárdulásának folyamatához járul hozzá, ennek hiányában azonban megvalósulhat elrettentéssel is.^[1]

A büntetendő cselekmények gyors elbírálásához a sértettnek is érdeke fűződik, legyen szó akár az őt ért tényleges kár megtérítéséről, akár a sérelem jóvátételéről, enyhítéséről.

A fentiekben túlmenően a bizonyítékok beszerzése és biztosítása is könnyebb olyan esetekben, amikor a büntetőjogi felelősségre vonás rövid időn belül követi a szankcionálni kívánt cselekmény elkövetését.

Sajnálatos módon a közvélemény előtt kevésbé ismert a bíróság elé állítás jogintézménye, holott nagyobb publicitása esetén alkalmas lenne arra, hogy növelje a büntető igazságszolgáltatásba és a bíróságokba vetett bizalmat. Kívánatos lenne, hogy a híradásokat figyelemmel kíséző társadalom ne csupán arra kapja fel a fejét, hogy 5-10 évvel ezelőtti cselekmények feltételezett elkövetői ülnek a vádlottak padján, hanem arra is, hogy egyes bűnelkövetőket néhány héten-hónapon belül utolér a megérdemelt büntetés.

Nyilvánvalóan nem alkalmas – mint a későbbiekben látni fogjuk – a bíróság elé állítás intézménye arra, hogy mindenféle büntetendő cselekmény esetében afféle „szuperfegyverként” bevetve meggyőzőn mindenkit arról, hogy az állam igenis kész és képes büntetőjogi igényének érvényesítésére, gyors és hatékony szankcionálásra, de azért számos esetben eléri a fentiekben vázolt célokat.

[1] Magyar büntetőjog, 87.

Kissé zavaró lehet ugyanakkor az a tény, hogy a bíróság elé állítás intézménye nem csupán a büntetőeljárás, hanem a szabálysértésekről szóló törvényben is szerepel. Mindkét jogintézmény hasonló célok mentén jött létre és részben hasonló rendelkezések szabályozzák, azonban az átláthatóság és könnyebb elkülöníthetőség-megkülönböztethetőség kedvéért indokolt lenne az elnevezés tekintetében a különbségtétel.

Míg a korábban hatályban volt, a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény „gyorsított bírósági eljárásnak” nevezte a jogintézményt, addig a jelenleg hatályos, a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény átvette a Be. terminológiáját, és „bíróság elé állítás” cím alatt szabályozza a korábbi gyorsított eljárást anélkül, hogy a szabályaiban bármit is változtatott volna. Sőt, a jogszabályi szövegben – vélhetően jogalkotói figyelmetlenség miatt – több helyen is benne maradt a „gyorsított bírósági eljárás” kifejezés, amely csak egy a Szabs. törvény következtelenségei közül. Úgy tűnik, mintha a jogalkotó nem tudott volna dönteni a „minek nevezzetek” kérdésében.

Jelen írás célja a két jogintézmény összevetése, a hasonlóságokra és különbségekre történő figyelemfelhívás, valamint a felmerülő problémák felvetése.

II. RÖVID TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

A bíróság elé állítás francia eredetű jogintézmény, először az 1808. évi Code d'instruction criminelle-ben jelent meg. Ügyészi indítványra, kisebb súlyú cselekmények estén alkalmazták azzal a céllal, hogy nem volt feltétel a vádlott tettenérése, azonban jelenléte sem volt kötelező, az eljárást nélküle is lefolytatták.

Hazánk jogtörténetében először egy büntetőeljárás jogszabály tervezetében, a Csemegi-féle 1872-es ún. Sárga Könyvben találkozunk a „közvetlen idézés” intézményével, amelyet később az 1896. évi XXXIII. törvénycikk (Bűnvádi perrendtartás, I. Bp.) is átvett azzal, hogy elrendeléséről ügyészi indítványra a bíróság döntött. Öt évet meg nem haladó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények estében volt helye, feltéve, hogy a terheltet tetten érték, vagy beismerte a bűncselekmény elkövetését.^[2]

A későbbi szabályozás során kisebb-nagyobb változtatásokkal, de megmaradt a jogintézmény. Az első szocialista büntető eljárási kódex, az 1951. évi III. törvény (II. Bp.) is a bűnüldözés hatékony eszközeként tekintett a bíróság elé állításra.

Az 1954. évi V. törvény (Bpn.) megszüntette a bíróság elé állítást, mert a jogalkotó megítélése szerint „a vádlottnak a védekezéshez való jogát csorbítja és a tárgyalás bírói előkészítését megghiúsítja, ennél fogva a törvényesség fokozott biztosításának és megerősítésének szempontjából nem tartható fenn.”^[3]

[2] Nagy, 2007.

[3] Móra – Kocsis, 1961, 323.

Az 1966. évi 16. törvényerejű rendelet élesztette fel a bíróság elé állítást, jelentős változásokat eszközölve a korábbi, az 1951. évi III. törvényben lefektetett szabályokhoz képest. Így például a korábbival ellentétben csupán járásbíróóság előtt volt alkalmazható az eljárás, és nem csak előzetes letartóztatásban, hanem szabadlábon lévő vádlottal szemben is. A maihoz hasonló feltételként került meghatározásra, hogy csak egyszerű ténybeli és jogi megítélésű ügyekben volt lehetséges a bíróság elé állítás. További feltétel volt, hogy az elkövetőt tetten ériék, vagy beismerje az 5 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő cselekmény elkövetését. Jelentősen szűkítette azonban a rendelkezések alkalmazhatóságát az, hogy az elkövetéstől számított 3 napon belül kellett az eljárást lefolytatni.

Az 1973. évi I. törvény jelentős változtatásokat csupán a határidő tekintetében eszközölt, a cselekmény elkövetésétől számított 6, majd a későbbi módosítások nyomán 8, illetve 15 napon belül volt lehetősége az ügyésznek a terhelt bíróság elé állítani. A többi feltétel lényegében nem változott (járásbíróóság, illetve katonai bíróság a hatáskörébe tartozó olyan bűncselekmény miatt, amelyre a törvény ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel, ha az ügy megítélése egyszerű, a bizonyítékok rendelkezésre állnak, és a terhelt tetten érték vagy a bűncselekmény elkövetését beismerte).

III. A BÍRÓSÁG ELÉ ÁLLÍTÁS FELTÉTELEI

A jelenleg hatályos Be. pontosan megfogalmazott, konjunktív feltételeket határoz meg a bíróság elé állítás alkalmazásához az alábbiak szerint: 1. a bűncselekményre a törvény nyolc évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel, 2. az ügy megítélése egyszerű, 3. a bizonyítékok rendelkezésre állnak, 4. a terhelt a bűncselekmény elkövetését beismerte.

A fenti feltételek teljesülése esetén a terhelt gyanúsított kihallgatásától számított 30 napon belül az ügyész döntése alapján van lehetőség a terhelt bíróság elé állítására. (Megjegyzés: a korábbiakban hatályban volt szabályozás szerint az elkövetéstől számított 15 napon belül élhetett az ügyész a bíróság elé állítással. Ez jelentősen leszűkítette az alkalmazhatósági kört, a jelenlegi rendelkezés jóval éltszerűbb.)

Nem lehetőségként, hanem kvázi bíróság elé állítási kötelezettségként szerepel az az eset, amikor a fentiekben meghatározott büntetési tétellel fenyegetett, egyszerű megítélésű cselekmény elkövetésekor tetten éri a terheltet, és a bizonyítékok is rendelkezésre állnak. Ebben az esetben a Be. – mintegy kógens szabályként – úgy fogalmaz, hogy az ügyész a 30 napos határidőn belül „bíróság elé állítja” a terheltet.

A fentiekben vázolt időbeli korlát a gyors igényérvényesítést szolgálja. A jogintézmény alapvető célját hagyná veszendőbe menni a jogalkotó akkor, ha ennél lényegesen hosszabb határidőt szabna, ugyanakkor a 30 napos határidő

elegendőnek tűnik az ügyész számára ahhoz, hogy beszeresse a bizonyítékokat, és bíróság elé állítsa a terheltet.

A bíróság elé állítás feltételeinek elemzésével megállapítható, hogy nem csupán helyi bíróság előtt alkalmazható ez a sajátos eljárás, hiszen első fokon törvényszéki hatáskörbe tartoznak olyan cselekmények is, amelyek büntetési tétele nem haladja meg a nyolc évi szabadságvesztést (csupán példálózó jelleggel: erős felindulásban elkövetett emberölés, emberrablás alapesete, különösen nagy értékre elkövetett lopás). Ekként a törvényszék előtt is lehetőség van a bíróság elé állítás alkalmazására. Garanciális szabálynak tekinthető, hogy csupán meghatározott súlyú cselekmények esetében kerülhet sor bíróság elé állításra, de lényegi jelentősége nincs annak, hogy helyi bíróság vagy a törvényszék folytatja le az eljárást.

Míg a fentiekben hivatkozott feltétel teljesülése könnyen megállapítható, az „egyszerű megítélés” követelménye ügyről ügyre változik, mindig a konkrét eset figyelembevételével állapítható meg mind a ténybeli, mind a jogi megítélés vonatkozásában. „Valamely ügynek a ténybeli megítélése akkor egyszerű, amikor a cselekmény nem szerteágazó, nem összetett, és a bizonyítékok vagy közvetlenek, de legalábbis a közvetettek mellett túlsúlyban vannak. Lényeges az is, hogy a bizonyítékok között ne legyenek ellentmondások, vagy ha vannak, azokat könnyen tisztázni lehessen.”^[4]

Egyszerű jogi megítélésről akkor beszélhetünk, ha a jogi minősítés egyértelmű, és nem áll fenn olyan körülmény, amely akár a minősítés, akár a büntetés kiszabása, vagy a büntethetőségi akadályok körében nehezen eldönthető, hosszas megfontolást igénylő kérdéseket vetne fel.

A bizonyítékoknak a bíróság rendelkezésére bocsátása a büntetőeljárás során alapvetően az ügyész feladata. Azonban az általános szabályok szerinti eljárásban más eljárási szereplőknek (vádlottnak, védőnek, de akár a bíróságnak is) lehetősége van arra, hogy újabb bizonyítékokkal gazdagítsa a már meglévők körét. Ez nagyon gyakran a tárgyalási szakban történik meg. Bíróság elé állítás esetében azonban szükséges – éppen az eljárás gyors és eredményes lefolytatása érdekében –, hogy a bizonyítékok rendelkezésre álljanak, és azokat a bíróság a tárgyaláson megismerhesse és értékelhesse. A bizonyítási eszközök beszerezhetőségének pusztán lehetősége nem elegendő.^[5]

Felmerülhet az a kérdés, hogy mi szükség van a fenti feltételre akkor, amikor a terhelti beismerés is szerepel a bíróság elé állítás feltételei között. Természetesen ebben a körben is érvényesül a Be. azon alapelve, mely szerint a bizonyítékok beszerzése a terhelt beismerő vallomása esetében is kötelező.

Terhelti beismerésnek tekintendő ebből a szempontból a tényekre vonatkozó beismerés a bűnösség beismerése nélkül is. Mi a helyzet akkor, ha a vádlott

[4] Büntetőeljárás jog, 1255.

[5] Uo. 1256.

taktikát változtat, és a korábbi beismerés helyett a bírósági tárgyaláson tagadni kezd? Ebben az esetben nincs lehetősége a bíróságnak az iratokat visszaküldeni az ügyésznek abból az okból, hogy nem valósul meg a terhelti beismerés, hiszen ez a feltétel fennállt akkor, amikor az ügyész indítványozta a bíróság elé állítást. Az utóbb bekövetkezett változás ellenére az eljárást folytatni kell. Taktikai, gazdaságossági okokból azonban az ügyész gyakran nem állítja elő a tanút a tárgyalásra, figyelemmel a vádlotti beismerésre. Amennyiben azonban a vádlott tagadni kezd, a további bizonyítékokról az ügyésznek kell gondoskodnia. A bíróság döntésétől függ, hogy erre lehetőséget biztosít az ügyésznek, és elnapolja a tárgyalást, a következő tárgyaláson pedig kihallgatja az ügyész által előállított tanút – aki tehát ilyen esetben nem a bíróság idéz –, vagy a bizonyítékok elégtelensége miatt az iratokat visszaküldi az ügyésznek.

Terhelti beismerés nélkül is bíróság elé állítja az ügyész a terheltet – a többi feltétel teljesülése mellett – tettenérés esetén. A tettenérés ugyanis csökkenti annak esélyét, hogy olyan körülmény merüljön fel a tárgyaláson, ami az eljárás sikerét aláásná.

A fenti Be. szabályokhoz képest jóval szűkszavúbban fogalmaz a Szabs. törvény a bíróság elé állítás vonatkozásában. Szabálysértési elzárással is büntethető – vagyis bírósági hatáskörbe tartozó – szabálysértés miatt őrizetbe vett személyt a rendőrség állíthat bíróság elé. További feltétel, hogy az őrizetbe vétel óta 72 óra nem telt el, vagyis ezen időbeli korláton belül van lehetősége a rendőrségnek az eljárás kezdeményezésére. Szabálysértési őrizetbe venni ugyanakkor elzárással is büntethető szabálysértés esetén a tetten ért eljárás alá vont személyt „gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából” lehet.^[6] Itt is felbukkan tehát a tettenérés, mint az eljárás lefolytatásának szükséges feltétele. Aggálytalanul akkor állapítható meg a tettenérés, ha a cselekmény elkövetésére szemtanú jelenlétében kerül sor, illetve amikor az elkövetőt üldözés során, vagy a helyszínről való távozás közben fogják el.^[7]

A szabálysértések körében ugyanakkor csupán lehetőség a bíróság elé állítás, és soha nem kötelezettség.

Érdekes és meghökkentő jogi anomáliával bővült a Szabs. törvény rendelkezéseinek sora 2013. január 1. napjától. Az ekkor hatályba lépő módosítás ugyanis lehetőséget biztosít a helyszíni bíróság kiszabására jogosultak közül a közterület-felügyelőnek, a természetvédelmi őrnek, a halászati őrnek és a mezőőrnek arra, hogy a tetten ért személyt az elkövetés helye szerint illetékes járásbíróságra előállítsa azzal, hogy ebben az esetben neki kell a feljelentés előterjesztése mellett a rendelkezésre álló bizonyítékokat a bíróságnak átadnia, valamint javaslatot tennie a büntetés mértékére.^[8] Megjegyzendő, hogy ez utóbbira, vagyis a büntetés mértékére vonatkozó javaslattételre a törvény ugyanak-

[6] Szabs. tv. 73. § (1) bek.

[7] Kincses – Kántás, 1999, 258.

[8] Szabs. tv. 126/A. § (1) bek.

kor nem jogosítja fel a rendőrséget abban az esetben, amikor ő kezdeményezi a bíróság elé állítást.

Míg tehát a Be. szerint a bíróság elé állítás tekintetében az ügyészé a kezdeményező szerep, a Szabs. tv. szerint a rendőrségé, illetve olyan személyeké, akiknek ugyanakkor semmiféle törvényi felhatalmazásuk nincs arra, hogy a tettenért elkövető személyi szabadságát korlátozzák, és így a bíróság elé állítsák. Feloldható lenne ez az ellentmondás, ha a rendőrség igénybevétele előírná a jogszabály ilyen esetekre, és lehetőséget teremtene a szabálysértési őrizet elrendelésére, akkor azonban már nem a mezőőr lenne az, aki az elkövetőt bíróság elé állítja, hanem a rendőrség. Nehezen elképzelhető helyzet mindenestre az, hogy a kellő jogi jártassággal nem rendelkező mezőőr a bíróság elé állít egy kukoricalopáson tettenért személyt, aki tulajdonképpen önként, a mezőőr felhívására megjelenik a bíróságon. Valószínűleg nem tévedünk nagyot, ha azt mondjuk, nem lesz élő jogintézmény ez a fajta „gyorsított eljárás”.

Mivel a Szabs. tv. úgy fogalmaz, hogy a rendőrség „gondoskodik arról, hogy a bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak”, levezethető, hogy a szabálysértési bíróság elé állításnál is feltétele az eljárásnak – hasonlóan a Be.-ben szabályozottakhoz –, hogy a bizonyítékok felderítettek és biztosítottak, a bíróság által azonnal megismerhetőek legyenek.

A rendőrség feladata a tanúk idézése is, ilyenkor azonban értelemszerűen nem érvényesülhet a más szabálysértési ügyekben megkövetelt 5 napos időköz.^[9]

IV. KÖTELEZŐ VÉDELEM MINT GARANCIÁLIS SZABÁLY

A büntetőeljárásról szóló törvényben több helyen is szabályozásra kerültek azok az esetek, amelyeknél kötelező a terhelt jogi védelme, illetve a védő eljárási cselekményen való részvétele. Ebbe a körbe tartozik a bíróság elé állítás is.

Az ügyész az ügy urának tekinthető nem csupán abból a szempontból, hogy dönthet ezen eljárás alkalmazása felől, de azért is, mert neki kell gondoskodnia arról, hogy a bizonyítékok rendelkezésre álljanak, és érvényesüljenek a terhelt védelmét biztosító garanciális szabályok is. Ennek érdekében neki kell arról gondoskodnia – mégpedig „haladéktalanul” –, hogy a terhelt védőt hatalmazhasson meg, ha pedig nincs védője, védőt rendel ki számára. A védő részvétele a tárgyaláson kötelező, őt az ügyész idézi a bírósági tárgyalásra.^[10]

A Szabs. törvényben az egyetlen eset, amikor kötelező az eljárás alávont személy jogi védelme, éppen a bíróság elé állítás. Míg a Be. szerint kötelező a védelem – többek között – minden olyan esetben, amikor a vádlottat fogva tartják,^[11] addig a szabálysértési törvény nem teszi kötelezővé a védelmet abban az

[9] Papp, 1999.

[10] Szabs. tv. 518. § (2) bek., 520. §, 522. § (1) bek.

[11] Be. 46. § b) pontja.

esetben, amikor az eljárás alá vont személy más ügyben fogva van, nyilván a szabálysértések – bűncselekményekhez viszonyítottan – kisebb tárgyi súlyára és az enyhébb büntetésekre tekintettel.

Szabálysértési bíróság elé állítás esetén a rendőrség rendel ki „ügyvédet” az eljárás alá vont személy részére. Kissé esetlennek tűnik ez a megfogalmazás, érthetetlen, hogy a Szabs. törvény miért nem a védő kifejezést használja, amely a jogrendszer egészébe jobban illeszkedővé tenné ezen rendelkezést. A jogorvoslatra jogosultak körében ugyanakkor már az eljárás alá vont személy képviselőjéről szól a törvény, aki értelemszerűen a kirendelt – vagy esetlegesen a meghatalmazott – védő. Megjegyzendő, hogy a Szabs. törvény sehol nem használja a védő kifejezést, az eljárás alá vont személy képviselője a törvényes képviselője, vagy az általa (vagy törvényes képviselője által) írásban meghatalmazott nagykorú személy. Ezen rendelkezés figyelembevételével nyilvánvalóan a jogi képviselő szükségességére utal az ügyvéd kirendelésére vonatkozó rendelkezés, azonban helyes és helyénvaló a védő kifejezés használata lenne.

További következetlenség a Szabs. törvényben, hogy a 124. § (3) bekezdése szerint a rendőrség a képviselőt a tárgyalás időpontjáról értesíti. Az értesítés azonban nem keletkeztet megjelenési kötelezettséget. Azt jelentené ez a rendelkezés, hogy bár kötelező a védelem, de a védő mégsem köteles a tárgyaláson részt venni? Vagy csak egy újabb átgondolatlan szabállyal van dolgunk? A bírósági gyakorlat a kérdést úgy hidalja át, hogy kötelezőnek tekinti a védő tárgyalási részvételét. A Szabs. törvény 125. § (4) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a tárgyalás eredményeként hozott végzés kihirdetése után a rendőrség képviselője, az eljárás alá vont személy és a képviselője nyilatkozatot tesz a fellebbezésre vonatkozóan. Ilyen nyilatkozatot a képviselő értelemszerűen csak jelenléte esetében tud tenni.

V. MEGTARTHATÓ-E A BÍRÓSÁGI TÁRGYALÁS?

A tárgyalás megkezdése előtt a bíróságnak meg kell vizsgálnia, hogy a tárgyalás megtartható-e, vagyis lehet-e érdemben vizsgálni a vád tárgyává tett, illetve a feljelentésben foglalt cselekményt.

Az ügyész által a bíróság rendelkezésére bocsátott iratok és bizonyítási eszközök alapján a bíróságnak elsőként azt kell megvizsgálnia, hogy jelen van-e mindenki, akinek jelenléte a tárgyalás megtartásához szükséges. Értelemszerűen nem mellőzhető a vádlott jelenléte, hiszen ő az, akit az ügyész a bíróság elé állít. A kötelező védői részvételtől tettünk már említést a korábbiakban. Az ügyész részvétele szintén értelemszerűen tekinthető, mert ő az eljárás kezdeményezője, aki a vádlottat bíróság elé állítja, aki az iratokat és a bizonyítási eszközöket a bíróságnak átadja, és a vádat szóban előterjeszti. Ezen eljárásban tehát nem érinti az ügyészi részvétel kérdését a 72/2009. (VII.10.) AB határozat, amely megsemmisítette azon Be.-ben foglalt rendelkezéseket,

amelyek lehetővé tették, hogy bizonyos esetekben a bíróság a tárgyalást az ügyész távollétében tartsa meg.

Szabálysértési eljárásban hasonlóan vizsgálni kell a jelenléteket, a rendőrség képviselőjének, az eljárás alá vont személynek és a védőnek kötelező a részvétele.

A Szabs. törvény megemlíti még két esetet tárgyalási akadályként. Az egyik, amikor a bíróság azt állapítja meg, hogy az őrizetbe vétel feltételei nem álltak fenn, a másik, amikor az őrizetbe vételtől több mint 72 óra telt el.^[12] Megítélésem szerint azt, hogy az őrizetbe vétel feltételei nem álltak fenn, csak érdemi vizsgálattal lehet megállapítani, erre azonban elviekben csak tárgyaláson van lehetőség. Amennyiben az őrizetbe vételtől 72 óra eltelt, az eljárás alá vont személy személyi szabadságában nem korlátozható, őt nyomban szabadon kell bocsátani.

Abban a kérdésben, hogy fennállnak-e az őrizetbe vétel feltételei, elvi szinten két kérdést kell vizsgálni. Az egyik, hogy elzárással is büntethető szabálysértés miatt indult-e az eljárás. Ezt a kérdésfeltevést inkább hipotetikusnak tartom, nem túl életszerű, hogy ebben „mellényúlna” a rendőrség. A tettenérés a másik kérdés, amit a bíróságnak meg kell vizsgálnia. Tettenérésről akkor beszélünk, ha a cselekmény elkövetése közben tanú észleli az elkövetőt, illetve akkor is, ha a helyszínről elmenekült elkövetőt a rendőrség az elkövetéstől számított 48 órán belül elfogja.

VI. A TÁRGYALÁS MENETE

„A tárgyalás megtartásának akadálya nincs, a bíróság az érdemi tárgyalást megkezdi.” Ezzel a jegyzőkönyvi fordulattal veszi kezdetét a tényleges tárgyalás, amelynek célja a terhelt (eljárás alá vont személy) büntetőjogi (szabálysértési) felelősségének megállapítása.

A Be. szabályai szerint miután a tanúk elhagyják a tárgyalótermet, az ügyész a vádat szóban terjeszti elő. Hivatalosan ezzel az aktussal hozza az ügyész a vádlott és a bíróság tudomására, hogy milyen cselekmény miatt került sor a bíróság elé állításra. Ténylegesen azonban mindegyiküknek tudomása van már erről, a vádlottnak legalábbis a gyanúsított kihallgatáskor eszközölt közlésből, amikor tájékoztatják arról, hogy mi miatt hallgatják ki gyanúsítottként, a bíróságnak pedig a tárgyalás megkezdésekor már rendelkezésére állnak azok az iratok, amiket részére az ügyész átadott, köztük a vádlott személyi adatait, a rövid tényállást, a jogi minősítést és az esetleges személyi szabadságot elvonó vagy korlátozó kényszerintézkedés megjelölését tartalmazó feljegyzés. A Be. szóhasználata folytán ugyanakkor a vád szóban kerül előterjesztésre, vagyis ha a feljegyzésben foglalt tényállás vagy minősítés eltér a vádtól, akkor a bíróságnak a szóban előterjesztetteket kell figyelembe vennie. Ilyen esetben tisztázandó az eltérés oka.

[12] Szabs. tv. 125. § (2) bek.

A fentiekből levezethető, hogy a feljegyzés csupán a „mankó” szerepét tölti be, nem az abban foglaltakat kell vádnak tekinteni, hanem a szóban előadottakat. Ezért a bírósági jegyzőkönyvekben is az a helyes szóhasználat, hogy az ügyész a vádat, és nem a feljegyzést ismerteti.

A Be. terminológiáját használva a Szabs. törvény hasonlóan fogalmaz a feljelentés szóbeli előterjesztése kapcsán, ami a rendőrség képviselőjének feladata.

Ezt követően – a Be. logikáját követve – formai vizsgálatra kerül sor, ekkor kerül ugyanis a bíróság abba a helyzetbe, hogy megvizsgálja, fennállnak-e a bíróság elé állítás feltételei. Külön nevesíti a Be. az alábbi akadályokat, amelyek fennállása esetében a bíróság az iratokat visszaküldi az ügyésznek: 1. több mint 30 nap telt el a gyanúsított kihallgatás és a bíróság elé állítás között, 2. a bűncselekményre a törvény nyolcévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést rendel, vagy 3. a bizonyítási eszközök nem állnak rendelkezésre.^[13]

Ebben a körben kiemelés érdemel, hogy az ügyészi minősítés ebben az esetben sem köti a bíróságot. Ha a bíróság úgy ítéli meg, hogy a vád tárgyává tett cselekmény súlyosabbnak minősül, és így a büntetési tétel meghaladja a nyolcévi szabadságvesztést, az iratok ügyésznek történő visszaküldésének van helye.

A bevezetésben vázolt gyorsaság és hatékonyság érvényesülése miatt kiemelt jelentősége van annak, hogy a bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak, és a bíróság érdemben el tudja bírálni a cselekményt. A bizonyítási eljárás megkezdése előtt visszaküldi a bíróság az iratokat az ügyésznek, ha olyan fokú „bizonyítékszegénységet” állapít meg, ami csak hosszabb idő alatt, számos eljárási cselekmény foganatosításával pótolható.

A bizonyítási eljárás során is bármikor felmerülhet olyan körülmény, ami ezen döntést indokolttá teszi, természetesen ekkor is határozhat úgy a bíróság, hogy visszaküldi az iratokat. Megteheti azonban azt is, hogy a tárgyalást egy alkalommal, legfeljebb nyolc napra elnapolja. Ez utóbbi lehetőséggel akkor él a bíróság, ha a bizonyítékoknak csupán kis terjedelmű kiegészítése szükséges, és az rövid időn belül megvalósítható. A napolás ugyanakkor csupán lehetőség, és nem kötelezettség, mindig az eljáró bírón múlik, hogy él-e ezzel a lehetőséggel, vagy inkább visszaküldi az iratokat az ügyésznek.

Az iratok visszaküldésére kerül sor akkor is, ha az egyszer már elnapolt tárgyaláson újabb elnapolás szükségessége merül fel.

Külön nem nevesíti visszaküldési okként a Be. azt az esetet, amikor a bíróság megítélése szerint nem teljesül az 517. § (1) bekezdés b) pontjában foglalt feltétel. Ebből következően a bíróság nem bírálhatja felül az ügy egyszerűsége tekintetében fennálló ügyészi álláspontot. Az ügy egyszerűségére vonatkozó követelmény azonban szoros összefüggésben áll a bizonyítékok rendelkezésre állásával, hiszen egy bonyolult ügy bizonyítása is bonyolult, vélhetően újabb bizonyítékok beszerzésének a szükségessége merül fel. Végző soron tehát erre

[13] Be. 522. § (3) bek.

történő hivatkozással mégiscsak sor kerülhet az iratok visszaküldésére a bíróság által bonyolultnak minősített ügyben.

A fenti esetekben a bíróság végzést hoz az iratok ügyésznek történő visszaküldéséről, amellyel a bíróság elé állítást nem érdemben ugyan, de ügyvitelileg befejezi. A Be. 525. §-a ezen végzéssel szemben kizárja a fellebbezés előterjesztésének lehetőségét.

Az ügy ezzel visszakerül a bírósági szakból a vádemelés előtti szakba, további sorsáról az ügyész dönt, a nyomozást felfüggesztheti, megszüntetheti, közvetítő eljárás miatt az eljárást felfüggesztheti, a vádemelést elhalaszthatja.^[14]

Amennyiben a gyanúsított kihallgatástól számított 30 nap nem telt el, az ügyész dönthet úgy is, hogy ezen határidőn belül ismételen bíróság elé állítja a terheltet, amennyiben az egyéb feltételek is fennállnak.

A tárgyalás eredményétől függően az általános szabályok szerint az ügyész megváltoztathatja a vádat, illetve ki is terjesztheti azt. Ebben az esetben a bíróságnak vizsgálnia kell, hogy a megváltoztatott, illetve kiterjesztett vád szerinti bűncselekményre is fennállnak-e a bíróság elé állítás feltételei. Amennyiben igen, arról is döntenie kell, ha viszont nem, akkor az iratok ügyésznek történő visszaküldésének van helye.

A fentiekben az a kérdés került megvizsgálásra, hogy mi a teendője a bíróságnak akkor, ha valamilyen oknál fogva nem a „szabályos mederben” folyik az eljárás, ha nem hozható ügyszűnet határozat. Ebben a körben a Szabs. törvény egyáltalán nem tartalmaz rendelkezést, mintha feltételezné, hogy hasonló eset nem fordulhat elő. De ami problémafelvetés szintjén megtörténhet, az rendszerint a gyakorlatban valóban megtörténik, nem kis fejtörést okozva a jogalkalmazóknak.

A Szabs. törvény rendelkezései szerint a bíróság a feljelentés előterjesztése után meghallgatja az eljárás alá vont személyt, szükség esetén a sértettet, illetve a tanúkat. Ezt követően végzéssel megszünteti a szabálysértési eljárást, vagy megállapítja az eljárás alá vont személy bűnösségét (sic!)^[15] és büntetést szab ki, illetve intézkedést alkalmaz, rendelkezik a szabálysértési költség viseléséről és – ha annak e törvényben meghatározott feltételei fennállnak – az eljárás alá vont személyt a szabálysértéssel okozott kár megtérítésére kötelezi.^[16] (Megjegyzés: Nyilvánvalóan téves az a megfogalmazás, mely szerint az eljárás alá vont személy bűnösségéről kellene a bíróságnak döntenie. Ez a kifejezés idegen a szabálysértések világától, a szabálysértési felelősség kifejezés az, ami a törvénybe és a jogrendszer egészébe illeszkedik. Mi indokolná ugyanis azt, hogy a bíróság az általános szabályok szerint zajló szabálysértési eljárásban a szabálysértési felelősségről dönt, bíróság elé állítás során pedig bűnösségről? Természetesen semmi, csupán egy újabb elírással van dolgunk, ami felett a gyakorlat egyszerűen átsiklik.)

[14] Bkv. 58.

[15] Orvosolja a hibás fogalomhasználatot a cikk megírását követően hatályba lépett módosítás.

[16] Szabs. tv. 125. § (3) bek.

A fenti rendelkezésen túlmenően nem szól semmit a jogszabály a bíróság által meghozható döntésekről. Mi a helyzet akkor, ha hiányosak a rendőrség által prezentált bizonyítékok? Mi a helyzet akkor, ha olyan tény, körülmény merül fel a tárgyaláson, amelyek utóbb teszik elégtelenné a felsorakoztatott bizonyítékokat? Mit tehet ilyenkor a bíróság? Van lehetősége az irat visszaküldésére, vagy érdemben kell döntenie, akár a tárgyalás elnapolása útján?

A jogszabályi hiástust a gyakorlat igyekszik valahogyan kitölteni, alkalmazhatóvá téve a Szabs. törvény vonatkozó szabályozását. Tulajdonképpen a Be. analógiájára él ilyen esetekben azzal a megoldással a jogalkalmazó, hogy az iratokat előkészítő eljárás lefolytatása végett visszaküldi a rendőrségnek, mint az ügy kvázi urának.

Az előkészítő eljárás lényegét tekintve a Be.-beli nyomozási és ügyész szak megfelelője, amikor az elzárással is sújtható – vagyis bírósági hatáskörbe tartozó – szabálysértés tényállásának felderítése, az elkövető kilétének megállapítása, valamint a bizonyítási eszközök felkutatása és biztosítása érdekében a rendőrség jár el, majd a keletkezett iratokat megküldi a bíróságnak.^[17]

Bár a fentiekben kifejtettek szerint a Szabs. törvény a bíróság elé állítás keretében nem nevesíti ezt a lehetőséget, de a gyakorlat mégis él vele, hiszen számos esetben előfordul, hogy a rendőrség által rendelkezésre bocsátott bizonyítékok vagy már eredetileg is kevésnek bizonyulnak, vagy a tárgyalás során merül fel olyan körülmény, ami miatt az előkészítő eljárás ismételt lefolytatása, illetve kiegészítése indokolt.

Meg kell különböztetnünk egymástól azt a két esetet, amikor már az iratok áttanulmányozása során látszik, hogy kevés a rendelkezésre álló bizonyíték, attól az esettől, amikor erre csupán a bizonyítási eljárás során derül fény.

Az első esetre konkrét példaként hozható fel az a Miskolci Járásbíróság előtt indult szabálysértési ügy, amely során a bíróság elé állítást végző rendőri szerv „elfelejtette” meghallgatni az eljárás alá vont személyt. A bíróság részére átadott iratban csupán a feljelentés és a szabálysértési őrizet elrendeléséről szóló határozat, továbbá a védőt kirendelő határozat volt fellelhető, az eljárás alá vont személy vonatkozásában még annyi sem volt előzetesen megállapítható, hogy beismerte-e a cselekmény elkövetését. A rendőrség képviselője az erre vonatkozó kérdés után úgy nyilatkozott, hogy az eljárás mihamarabbi lefolytatása céljából úgy ítélte meg, hogy elegendő lesz az eljárás alá vont személy bíróság általi meghallgatása. Felmerül az a kérdés, hogy ebben az esetben vajon mit érthetett bíróság részére átadott bizonyítékon a rendőrség. Semmiképpen nem tekinthető kompetensnek ez a rendőrségi viszonyulás, amely sem a jogszabályi rendelkezésekre, sem a garanciális szabályokra nem volt figyelemmel. Ebben az esetben az iratoknak előkészítő eljárás lefolytatására történő visszaadása és az eljárás alá vont személy szabadlábra helyezése lehet a helyes döntés.

[17] Szabs. tv. 117. §

A másik esetben arról van szó, hogy a rendőrség által átadott bizonyítékok alapján még nem merül fel a bizonyítás kiegészítésének szükségessége, és csupán a tárgyaláson kerül elő olyan körülmény, ami ezt indokoltá teszi. Nem egységes a gyakorlat abban, hogy hasonló esetben mi a teendője a bíróságnak.

Az egyik vélemény szerint a bíróság elé állítás a szabálysértési őrizet 72 óráján belül egy egyszeri és megismételhetetlen aktus, aminek eredménytelensége esetén újabb bíróság elé állításra nincs lehetőség, az eljárás alá vont személyt szabadon kell bocsátani azzal, hogy a későbbiekben az általános szabályok szerint indítható vele szemben újabb szabálysértési eljárás.

Mások szerint a bíróság elé állítás sikertelensége esetén a hiányok pótlása mellett a rendőrség ismét kezdeményezheti az újabb bíróság elé állítást, amennyiben az őrizet tartama még nem telt le.

Van ugyanakkor olyan irányú gyakorlat is, amely a bizonyítás kiegészítése érdekében a tárgyalást elnapolja, és a továbbiakban az eljárást az általános szabályok szerint folytatja le kötelező védői és rendőrségi részvétel nélkül. Ezen döntés függ azonban a bizonyítás kiegészítésének szükséges terjedelmétől is, nem célszerű ugyanis a bíróságnak olyan helyzetet teremtenie, aminek során kvázi nyomozói szerepbe kényszerül az eljárás eredményes befejezése érdekében. Nem indokolt az elnapolás alkalmazása akkor, ha például csupán utalás szerepel az iratokban egy tanúra, akinek azonban neve és idézhető lakcíme nem áll rendelkezésre, és a bíróságnak tulajdonképpen nyomozást kellene lefolytatnia a tanú kilétének megállapítása érdekében. Ha azonban a bíróság elé állítás keretében megtartott tárgyalásra meg nem idézett tanú idézése semmiféle akadályba nem ütközik, a hatékonyságot szolgálja – némi rugalmassággal körítve – a tárgyalás elnapolása, és az ügy következő tárgyaláson érdemben történő befejezése. Ezen megoldással szembeni ellenvéleményként felvethető, hogy a Szabs. törvényben erre az esetkörüre nincs utalás, egy gyorsított és egyszerűsített eljárásban ez a lehetőség szétfeszítené a gyorsított eljárás kereteit. A végső szót ilyen esetekben a bírói gyakorlatnak kell kimondania.^[18]

A fenti megoldásokból láthatóan rugalmasan és kreatívan kell értelmezni a Szabs. törvényt az alkalmazhatóság érdekében a problémás esetekben.^[19]

VII. A SZEMÉLYI SZABADSÁG KORLÁTOZÁSA BÍRÓSÁG ELÉ ÁLLÍTÁS ESETÉN

A Be.-ben szabályozott bíróság elé állítás nem csupán szabadlábban lévő terhelttel szemben alkalmazható, az a személyi szabadság elvonásával, korlátozásával

[18] Kincses – Kántás, 1999, 259–260.

[19] A jelen cikk megírását követően hatályba lépett törvénymódosítás megadja a megoldást: ha a tárgyalás alapján nincs lehetőség ügydöntő végzés meghozatalára, a gyorsított eljárást be kell fejezni, és az általános szabályok szerint kell az eljárást lefolytatni és az új tárgyalásra nyomban határapot kitzütni.

járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló terhelt tekintetében sem kizárt. Az ilyen kényszerintézkedés (előzetes letartóztatás, házi őrizet, lakhelyelhagyási tilalom, távoltartás) a bíróság elé állítás napján tartott tárgyalás befejezéséig tart, függetlenül attól, hogy az elrendelő határozatban eredetileg megjelölt tartam esetleg még nem telt le. Arra is van lehetőség, hogy az őrizetbe vételt bíróság elé állítás céljából rendeljék el, ilyenkor az őrizet legfeljebb 72 óráig tart. Ebben az esetben lényegében a 72 órás időtartamon belül zajlik a nyomozás és a bírósági tárgyalás.

A tárgyalás elnapolása estén a bíróságnak döntenie kell a kényszerintézkedés elrendeléséről (ha a vádlott őrizetben van) vagy fenntartásáról (az ügydöntő határozat kihirdetéséig).

Szabálysértési bíróság elé állítás esetén az eljárás alá vont személy szabálysértési őrizetben van, a rendőrségi fogdából állítják a bíróság elé. Őrizete a bíróság érdemi végzésének meghozataláig, de – a szabálysértési törvény eltérő rendelkezése hiányában – legfeljebb 72 óráig tart. Az eljárás alá vont személyt nyomban szabadon kell bocsátani, ha a szabálysértési őrizet tartama alatt a bíróság a gyorsított eljárást nem folytatta le vagy nem szabott ki szabálysértési elzárást.^[20]

VIII. HATÁROZATHOZATAL ÉS FELLEBBEZÉS

Az érdemi határozattal szembeni fellebbezésre és a másodfokú eljárásra a Be. általános szabályai irányadóak. Amennyiben fellebbezni senki nem kíván, az ítélet jogerőre emelkedik, és a bíróság abban a szerencsés helyzetben van, hogy elegendő a rövidített indokolás, vagyis csupán a tényállás és az alkalmazott jogszabályok megjelölése.^[21]

A Szabs. törvény korábban már hivatkozott rendelkezései szerint az ügydöntő határozattal szembeni fellebbezést a végzés kihirdetésekor kell bejelentenie az arra jogosultnak (rendőrség képviselője, eljárás alá vont személy és képviselője). Sajnálatos módon fellebbezés hiányában is teljes indokolást kell adnia a bíróságnak végzésében, noha a rövidített indokolás lehetősége az egyszerűsítést szolgálná a szabálysértési eljárásban is.^[22]

Érthetetlen és indokolatlan ugyanakkor az a rendelkezés a Szabs. törvényben, mely szerint bíróság elé állítás esetén a bíróság a végzést nyomban írásba foglalja és kézbesíti az eljárás alá vont személynek és képviselőjének, valamint a rendőrség képviselőjének. Hasonló rendelkezés nincs a Be.-ben, ugyanakkor az éppen az eljárások gyorsításának és hatékonyabbá tételének követelménye ellen hat.

[20] Szabs. tv. 73. § (2) bek.

[21] Be. 259. § (1) bek.

[22] A rövidített indokolás lehetősége 2013. szeptember 1-től fennáll a Szabs. törvény módosításának köszönhetően.

Képzeld el azt a helyzetet, amikor a bíróság éppen a rögtöni írásba foglalási kötelezettség teljesítése és így a tárgyalások elhúzódása miatt nem tudja a rendőrség által bíróság elé állítani kívánt valamennyi személy ügyét az adott napon tárgyalni. Ha közben lejár a szabálysértési őrizet, az eljárás alá vont személyt szabadon kell bocsátani, és bár a későbbi felelősségre vonástól nem menekül meg, de sérül az eljárás gyors lefolytatásához fűződő érdek.

Az már csak adalék a fentiekhez, amikor a „technika ördögének” hathatós közreműködése miatt a bíróság hivatali idejének lejárta előtt néhány perccel már nincs informatikai lehetőség az azonnali írásba foglalásra, vagy a határozatok kinyomtatására. Azt a problematikát már ne is említsük, amikor elzárás kiszabása esetén lejár a munkaideje a büntetés-végrehajtási intézet befogadást végző munkatársának azalatt, amíg a bíróság a végzés szépen cizellált indoklását foglalja írásba.

A hasonló patthelyzeteken segíthetne, és a bíróságok tehermentesítését, a „gyorsított bírósági eljárás” valóban gyorsá tételét szolgálná az a megoldás, ha a Be.-hez hasonlóan csupán a rendelkező részt kellene a bíróságnak rögtön írásba foglalnia, és egy, a büntetőeljárásban is használatos nyomtatvány alapján a büntetés-végrehajtási intézet befogadhatná a szabálysértési elzárással sújtott elkövetőt. Az indokolást az érintettek meghallgatják a végzés kihirdetésekor, ekkor megismerik azokat az indokokat, melyek a bíróságot az adott döntés meghozatalára vezették, és állást tudnak foglalni a fellebbezés kérdésében. Semmi nem indokolja azt, hogy szükség lenne az indokolás azonnali írásba foglalására.

IX. ÖSSZEZÉS

A fentiekben kifejtettekből láthatóan megvan az igény és a törekvés jogalkotói oldalról a büntető és szabálysértési eljárások gyorsabbá, hatékonyabbá tételére. A Be.-ben szabályozott bíróság elé állítás hosszabb ideje hatályban lévő, kiforrottabb rendelkezései megfelelően szolgálják ezt a célt, a gyakorlat is alkalmazza a jogintézményt.

Szabálysértések elkövetése esetén is hasznos a bíróság elé állítás széles körű alkalmazása olyan esetekben, amikor valóban felmerül az indokoltsága a személyi szabadság korlátozásával járó szabálysértési őrizet elrendelésének. Óvatosan kell azonban bánni vele akkor, amikor várhatóan nem kerül majd sor a bíróság által elzárás kiszabására vagy pénzbüntetés alkalmazására, ha az elkövetett cselekmény tárgyi súlya, illetve az eljárás alá vont személy személyi körülményei miatt enyhébb büntetés vagy intézkedés alkalmazása is elegendő. Ezekben az esetekben felmerül az a kérdés, hogy indokolt és szükséges volt-e a személyi szabadság elvonása.

Arra vonatkozóan tartalmaz rendelkezést a szabálysértési törvény, hogy a kiszabott elzárás tartamába, illetve a pénzbírság összegébe be kell számítani a

szabálysértési őrizet idejét. Abban az esetben azonban, ha a bíróság az eljárást megszünteti, vagy csupán közérdekű munkát szab ki, illetve figyelmeztetést alkalmaz, felmerül az állam kártalanítási kötelezettsége.^[23] Nagy a felelőssége tehát a rendőri vezetőknek, akik az utasításos rendszerben működő rendőrségi szervezetben leginkább hatással vannak az őrizetbevételi gyakorlatra.

IRODALOM

- *Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára.* (szerk.: dr. Belegi József.) 2. kiadás.
- *Magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára.* (szerk.: dr. Berkes György.) 2. kiadás.
- Nagy Anita dr. (2007): *Eljárást gyorsító rendelkezések a büntetőeljárás bírósági szakaszában.* PhD-értekezés. Miskolc.
- Móra Mihály dr. – Kocsis Mihály dr. (1961): *A magyar büntető eljárási jog.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Kincses Ildikó – Kántás Péter (1999): *A szabálysértési jog.* I.(Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Papp László dr. (szerk.) (1999): *Új szabálysértési jogszabályok, magyarázatokkal.* HVG-Orac, Budapest.

[23] Jelen cikk megírását követően, 2013. szeptember 1. napján lépett hatályba a szabálysértési törvény azon módosítása, amely ezt a kérdést részben rendezí, lehetővé téve a szabálysértési őrizet beszámítását a kiszabott közérdekű munkába.

•
Zilzer Gyula: Gáz VII, 1932